Rajavartiolaitoksen esikunta
Raja- ja meriosasto

21.09.2021

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta

Rajavartiolaitoksen lausunto ulkoasiainvaliokunnan kuulemisessa 23.9.2021, VNS 4/2021 vp

Rajavartiolaitos on osallistunut sisäisen turvallisuuden selonteon valmisteluun ja roolimme sekä rajaturvallisuusviranomaisena että johtavana meripelastusviranomaisena on huomioitu selonteossa. Rajavartiolaitoksen toiminta tukee selonteossa esitettyjen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamista.

EU ja Schengen muodostavat keskeisen viitekehyksen rajaturvallisuuden ylläpitämiselle, mutta meripelastus kuuluu yksinomaan (jäsen)valtioille. EU-yhteistyön lisäksi myös muulla kahden- ja monenvälisellä yhteistyöllä on tärkeä merkitys kansallisen raja- ja meriturvallisuuden ylläpidossa.

Selonteon tulevaisuustarkastelu ulottuu vuoteen 2030 asti. Kaluston vanheneminen tulee tarkastelukaudella merkittävästi heikentämään Rajavartiolaitoksen toimintakykyä meripelastuksessa, merellisissä ympäristö- ja monialaonnettomuuksissa sekä merialueen valvonnassa. Suorituskyvyn ylläpitäminen edellyttää pitkäjänteistä suunnittelua. Tällä vuosikymmenellä on korvattava muun muassa kaksi ulkovartiolaivaa, kaksi merivalvontaan tarkoitettua lentokonetta sekä kevyemmät meripelastustehtäviin kykenevät kaksimoottoriset helikopterit. Lisäksi merialueen kiinteää valvontajärjestelmää on uudistettava merkittävästi. Ensi vuosikymmenellä myös keskiraskaat meripelastushelikopterit tulevat elinkaarensa päähän. Tällä hetkellä Rajavartiolaitokselle on myönnetty 245 miljoonan euron tilausvaltuus ja rahoitus, joka ei riitä kahden nykyaikaisen ulkovartiolaivan hankkimiseen.

Maarajavalvonnan osalta Rajavartiolaitoksen tilanne on parempi. Suomen ulkorajavalvonta on tehokasta ja uskottavaa, mutta se ei kuitenkaan täysin täytä EU:n asettamia vaatimuksia. Suomen ulkorajavalvontaan liittyvät puutteet on havaittu sekä Schengenin arviointimekanismin että Euroopan raja- ja merivartioviraston suorittaman haavoittuvuusarvion perusteella. Suomi on saanut velvoitteen korjata keskeisimmät puutteet ja Rajavartiolaitoksen johdolla on laadittu suunnitelma korjaustoimista, jonka sekä komissio että muut jäsenvaltiot ovat hyväksyneet. Venäjän rajaviranomaisten kanssa tehtävä hyvä yhteistyö on ehkäissyt laitonta maahantuloa ja helpottanut rajaliikenteen sujuvuutta Suomen itärajalla. Kansallista rajaturvallisuusratkaisua ei kuitenkaan voida rakentaa toisen maan kanssa tehtävän yhteistyön varaan.

COVID19-pandemia romahdutti rajaliikenteen. Sisärajoille asetettujen matkustusrajoitusten toimeenpano edellytti Rajavartiolaitoksen henkilöstön siirtämistä sisärajoille ja rajoitusten päätyttyä henkilöstöä on siirretty takaisin ulkorajalle. Ennen pandemiaa rajanylitysliikenne ulkorajoilla oli jatkuvassa kasvussa. Turvallisuuden ja sujuvuuden turvaamiseksi Rajavartiolaitos on kehittänyt toimintaansa, siirtänyt henkilöstöä maasto- ja merirajan valvonnasta rajatarkastustehtäviin ja automatisoinut rajatarkastuksia. Vuonna 2022 on tarkoitus ottaa käyttöön koko Schengen-alueen laajuinen rajanylitystietojärjestelmä (EES), joka muuttaa merkittävällä tavalla kolmansien maiden kansalaisten rajatarkastuksia. Lisäksi ensi vuonna on tarkoitus ottaa käyttöön myös viisumivapaiden kolmansien maiden kansalaisille tarkoitettu ennakkolupajärjestelmä ETIAS, joka toiminnallisesti vastaa Yhdysvaltojen ESTA-lupajärjestelmää.

Kriisien seurauksena EU on vahvistanut rooliaan ulkorajavalvonnassa ja samalla Rajavartiolaitoksen toiminnasta on tullut kansainvälisempää. Vastuu ulkorajavalvonnasta, joka aiemmin kuului vain jäsenvaltioille, jaettiin vuonna 2016 jäsenvaltioiden ja Euroopan raja- ja merivartioviraston eli Frontexin kesken. Vuonna 2021 perustettiin Frontexin käyttöön eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvä joukko, jonka vahvuus nousee 10 000 henkilöön vuoteen 2027 mennessä. Pysyvän joukon henkilöstöstä noin 2/3-osaa tulee jäsenvaltioista ja Frontex päättää miten jäsenvaltioiden antamia resursseja käytetään. Tällä viikolla yli 20 Rajavartiolaitoksen rajavartiomiestä työskentelee operatiivisissa tehtävissä eri puolilla Eurooppaa, muun muassa Latviassa, Liettuassa, Albaniassa, Serbiassa, Kreikassa ja Itävallassa. Lähivuosina osallistumisen määrä kasvaa merkittävästi ja on tärkeää, että kansainvälisellä yhteistyöllä kyetään ennalta estämään Suomeen kohdistuvia haitallisia ilmiöitä.

Rajaturvallisuuden poikkeustilanteissa EU:n tukimekanismit, esimerkiksi pysyvä joukko ovat Suomen tukena. EU-apuun sisältyy kuitenkin myös rajoituksia, jotka johtuvat perussopimuksista ja Frontexia koskevasta lainsäädännöstä. Rajoitteet ovat yleisesti tiedossa ja niitä voidaan hyödyntää esimerkiksi hybridivaikuttamisessa. Rajavartiolaitoksen kannalta on tärkeää, että kansallisesti huolehditaan uskottavasta kyvystä ylläpitää raja- ja meriturvallisuutta kaikissa oloissa.